

MAURICE DURUFLÉ (1902-1986): alle koorwerken

Maurice Duruflé's levenslange preoccupatie met het orgel en het gregoriaans begon reeds toen hij koorknaap was te Rouaan. Hij studeerde in Parijs orgel bij Vierne en Tournemire en compositie bij Paul Dukas en werd in 1930 titulair organist aan de Parijse St Etienne-du-Mont, een post die hij vanaf 1953 deelde met zijn vrouw Marie-Madeleine Chevalier. Hij was een internationaal vermaard orgelvirtuoos en improvisator en doceerde harmonieleer aan het conservatorium. Duruflé was een aarzelend en zelf-kritisch componist, die nooit tevreden was met zijn werk en maanden schaaftde voor hij publiceerde. In vijftig jaar produceerde hij slechts veertien opusnummers, hoofdzakelijk orgelwerken. Daaronder de hier besproken drie koorwerken. Anders dan zijn vriend en medestudent Messiaen was Duruflé afkerig van de experimentele avant-garde; hij kiest voor een klassieke, zelfs historiserende stijl. De herleving en reconstructie van de gregoriaanse traditie, vanaf het eind van de negentiende eeuw ondernomen vanuit de Benedictijner abdij te Solesmes, inspireerde hem om terug te grijpen op gregoriaanse melodieën, oude kerktoonsoorten en contrapuntische technieken.

Van zijn eerste vocale compositie, het **REQUIEM** (Op.9, 1947) bestaan drie versies. Na de eerste, een concertversie voor twee solisten, koor en groot orkest met veel blazers en slagwerk, vervaardigde Duruflé terstond de meest gespeelde en hier besproken versie voor liturgisch gebruik, waarin het orkest is vervangen door een veeleisende orgelpartij, met *ad libitum* een cello-solo in het PIE JESU. In 1961 ten slotte verscheen nog een kamer-muziekversie met strijkkwintet, harp, trompetten en pauken als instrumentarium. Fauré's REQUIEM van 1893 diende Duruflé tot voorbeeld; beiden toonzetten dezelfde negen misdelen, gebruiken in dezelfde delen dezelfde solostemmen en laten de lange *sequentia* DIES IRAE weg die, met haar apocalyptische beelden in de hoogromantische versies van Berlioz en Verdi voor zulke dramatische hoogtepunten zorgt; bij Duruflé dus minder agitatie, angst en verdoemenis en meer contemplatie, hoop en smeekgebed. Al direct bij de inzet van de INTROÏTUS demonstreren de mannenstemmen hoe Duruflé het gregoriaanse thema letterlijk citeert en daarbij de flexibele ritmen van de gregoriaanse recitatieven (berustend op de klemtonen in de Latijnse teksten) weet te vangen in de regelmaat van zwakke en sterke maatdelen van het modern-westerse metrische schema. Het orgel en de andere stemmen zorgen hier nog slechts voor harmonische kleuring. In het KYRIE wordt het gregoriaans met kleine wijzigingen canonisch verwerkt. Na de expositie van het thema door de vier koorstemmen keert het thema verbreed in het orgel terug.

Het CHRISTE ELEISON heeft een vrij en levendiger thema, waarna het KYRIE weer in gregoriaanse stijl terugkeert. In het offertorium DOMINE JESU CHRISTE gaat Duruflé daarentegen zeer vrij om met de gregoriaanse motieven; de melodie verschijnt in de bas van het orgel, maar de alten zetten een tegenmelodie in, waarna elementen daaruit tot dramatische climaxen worden verwerkt. Sopranen en baritonsolo voltooien dit deel langs rustiger gregoriaanse paden, waarna het driestemmig vrouwenkoor het SANCTUS begint in dezelfde serene vrede. Het driewerf *Sanctus* wordt tweemaal herhaald,

telkens een terts hoger, waarna een levendiger HOSANNA IN EXCELSIS vanuit de mannenstemmen wordt opgebouwd naar een climax. In een zeer kort BENEDICTUS keert de SANCTUS-thematiek weer terug. Omdat Duruflé hier het HOSANNA niet herhaalt, sluit de sfeer goed aan op het nu volgende PIE JESU, de hymne die gebruikelijk is als slotvers van het DIES IRAE; dit smeekgebed, *andante espressivo*, is een solo voor mezzosopraan en cello. Eeuwigheid en eindigheid reiken elkaar de hand wanneer de cello de beginmelodie van de sopraan herhaalt boven haar langdurige slot-C. In het AGNUS DEI voegt het orgel een tegenstem toe aan het gregoriaans van de koorstemmen. In de *communio* LUX AETERNA dienen gregoriaanse motieven Duruflé weer vooral ter inspiratie: eerst verwerkt het orgel het motief *quia pius es*, dan begeleidt het koor tekstloos de gregoriaanse melodie in de sopranen en ten slotte reciteren hoge resp. lage koorstemmen het *Requiem aeternam* tegen een koraalmelodie van het orgel. LIBERA ME is met zijn heftige bewegingen, baritonsolo en wijkend gregoriaans de pendant van het DOMINE JESU CHRISTE. Vanuit etherische harmonieën citeren de sopranen ten slotte weer exact de antifoon IN PARADISUM; bij *Chorus Angelorum* neemt het orgel deze functie over, terwijl het koor dit REQUIEM besluit met wondermooie zevenstemmige harmonieën; de onopgeloste dissonanten aan het slot, een dominant-septiemakkoord met een op het laatste moment toegevoegde none, wijzen naar de toekomst.

De vier **MOTETTEN** 'sur themes gregoriens' (Op.10, 1960) zijn scherp gestoken miniaturen. *Ubi caritas et amor*, een beurtzang bij de voetwassing op Witte Donderdag, bezingt de eenvoud van de liefde. *Tota pulchra es* is een Maria-antifoon voor driestemmig vrouwenkoor. De vier canonische tertsen waarmee het *Tu es Petrus* inzet en het onwrikbare slotakkoord markeren de robuustheid van de kerk. *Tantum ergo* is een processielied op de laatste twee strofen van Thomas van Aquino's sacramentshymne *Pange Lingua* en verklaart de betekenis van het sacrament.

Zijn laatste compositie, **NOTRE PÈRE** (Op.14, 1977) droeg Duruflé aan zijn vrouw op; zonder enig gregoriaans citaat ademt deze eenvoudig geharmoniseerde zetting de sfeer van middeleeuwse monastieke spiritualiteit.

© Eduard van Hengel
<http://eduardvh.home.xs4all.nl/Duruflé.pdf>

REQUIEM, Op.9 (1947)

1. Requiem aeternam dona eis, Domine; et lux perpetua luceat eis. Te decet hymnus, Deus in Sion, et tibi reddetur votum in Jerusalem. Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet. Requiem etc.	Eternal rest grant them, O Lord and may perpetual light shine upon them. A hymn, O God, becometh Thee in Sion, and to Thee a vow shall be paid in Jerusalem. Hear my prayer, to Thee all flesh shall come. Eternal rest etc.
2. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.	Lord, have mercy. Christ, have mercy. Lord, have mercy.
3. Domine Jesu Christe, Rex gloriae, libera animas omnium fidelium defunctorum de poenis inferni, et de profundo lacu; libera eas de ore leonis ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum. Sed signifer sanctus Michael repraesentet eas in lucem sanctam, quam olim Abrahae promisisti et semini ejus.	O Lord Jesus Christ, King of glory, deliver the souls of all the faithful departed from the pains of hell, and from the bottomless pit; save them from the lion's mouth that hell may not swallow them, that they may not fall into darkness. But let Saint Michael the standard-bearer lead them into the holy light, which Thou of old promised to Abraham and his seed.
Hostias et preces tibi, Domine, laudis offerimus, tu suscipe pro animabus illis, quarum hodie memoriam facimus; fac eas, Domine, de morte transire ad vitam.	Sacrifices and prayers of praise to Thee, O Lord, we offer, do Thou receive them for the souls whose memory we recall this day; grant them, O Lord, to pass from death unto life.
Quam olim Abrahae promisisti et semini ejus.	Which Thou of old promised to Abraham and his seed.
4. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli et terra gloria tua. Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.	Holy, holy, holy, Lord God of Hosts. Heaven and earth are full of thy glory. Hosanna in the highest. Blessed is he who cometh in the name of the Lord. Hosanna in the highest.
5. Pie Jesu Domine, dona eis requiem sempiternam.	Blessed Jesu, O Lord, grant them eternal rest.
6. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona eis requiem sempiternam.	O Lamb of God that takest away the sins of the world, grant them eternal rest.

7. Lux aeterna luceat eis, Domine, cum sanctis tuis in aeternum, quia pius es.	Let everlasting light shine on them, O Lord, with Thy Saints for ever, for Thou art merciful.
Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis. Quia pius es.	Eternal rest grant them, O Lord, and may perpetual light shine upon them. For Thou art merciful.
8. Libera me, Domine, de morte aeterna, in die illa tremenda, quando coeli movendi sunt et terra, dum veneris judicare saeculum per ignem.	Deliver me, O Lord, from everlasting death on that fearful day, when the heavens and earth shall quake, when Thou shalt come to judge the world by fire.
Tremens factus sum ego, et timeo, dum discussio venerit, atque Ventura ira. Quando coeli movendi sunt et terra. Dies illa, dies irae, calamitatis et miseriae, dies magna et amara valde.	I am seized with trembling and am afraid until the day of reckoning shall arrive and the wrath to come. When the heavens and earth shall quake. That day, a day of wrath, of calamity and misery, a great day and exceedingly bitter,
Dum veneris judicare saeculum per ignem. Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis.	when Thou shalt come to judge the world by fire. Eternal rest grant them, O Lord, and may perpetual light shine upon
Libera me etc.	
9. In Paradisum deducant te Angeli, in tuo adventu suscipiant te martyres, et perducant te in civitatem sanctam Jerusalem. Chorus angelorum te suscipiat, et cum Lazaro quondam paupere aeternam	May the angels lead thee into paradise, at thy coming may the martyrs receive thee, and bring thee into the Holy city Jerusalem. May the choir of angels receive thee, and with Lazarus, once a beggar,

QUATRE MOTETS SUR THEMES GREGORIENS, Op.10 (1960)

1. Ubi caritas et amor, Deus ibi est. Congregavit nos in unum Christi amor. Exsultemus et in ipso jucundemur. Timeamus et amemus Deum vivum. Et ex corde diligamus nos sincero. Amen.	Where charity and love are, there is God. The love of Christ has brought us together. Let us rejoice and let us be glad in that love. Let us fear and love the living God. And let us love from a pure heart. Amen.
2. Tota pulchra es, Maria, et macula originalis non est in te. Vestimentum tuum candidum quasi nix, et facies tua sicut sol. Tu gloria Jerusalem, tu laetitia Israel, tu honorificentia populi nostri.	Thou art all beauty, Mary, and no original sin is upon Thee. Thy garments are as white as snow, and Thy face is as the sun. Thou art the glory of Jerusalem, the joy of Israel, the source of honour to our people.
3. Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.	Thou art Peter and upon this rock I will build my Church.
4. Tantum ergo Sacramentum Veneremur cernui, Et antiquum documentum novo cedat ritui.	So great a Sacrament let us therefore worship with bowed heads and let the ancient example give way to a new rite.
Praestet fides supplementum sensuum defectui. Genitori genitoque Laus et jubilatio, Salus, honor, virtus quoque Sit et benedictio,	Let faith make good the insufficiency of our senses. To the Begetter and the Begotten praise and rejoicing, safety, honour and virtue, and blessing.
Procedenti ab utroque compar sit laudatio. Amen.	To him who comes from either let there be equal praise. Amen.

NOTRE PÈRE, Op.14 (1977)

Notre Père qui es aux cieux,
que ton nom soit sanctifié,
que ton regne vienne,
que ta volonté soit faite
sur la terre comme au ciel.
Donne-nous aujourd'hui
notre pain de ce jour,
pardonne-nous nos offenses
comme nous pardonnons aussi
à ceux qui nous ont offenses,
et ne nous soumets pas à la
tentation,
mais délivre nous du mal. Amen.

THE LORD'S PRAYER

Our Father, who art in heaven,
hallowed be Thy name,
Thy kingdom come,
Thy will be done
on earth as it is in heaven.
Give us this day
our daily bread,
and forgive us our trespasses
as we forgive those
who trespass against us,
and lead us not into temptation,
but deliver us from evil. Amen.